

Arbeidsgehandicapten in Nederland, 2001

Astrid Smits en Henk Swinkels

Nederland telde in 2001 ruim 1,5 miljoen arbeidsgehandicapten, ofwel 14 procent van de bevolking van 15–64 jaar. In 2000 waren er minder arbeidsgehandicapten. De toename van het aantal arbeidsgehandicapten komt geheel voor rekening van de vrouwen. Onder vrouwen is het percentage arbeidsgehandicapten gestegen, terwijl het aandeel onder mannen gelijk is gebleven. Vergelijken met jongere mannen zijn er relatief veel jongere vrouwen arbeidsgehandicapt. Onder ouderen is dit net andersom. Oudere mannen zijn vaker arbeidsgehandicapt dan oudere vrouwen. Het percentage arbeidsgehandicapten is verder hoog onder laagopgeleiden en onder niet-westerse allochtonen. De meest voorkomende aandoening onder arbeidsgehandicapten zijn rug- of gewrichtsklachten. Mensen met rug- of gewrichtsklachten zijn ook oververtegenwoordigd onder de arbeidsgehandicapten. Dat geldt ook voor mensen met psychische klachten. Deze aandoeningen blijken een belemmering te vormen voor mensen in het uitvoeren of verkrijgen van werk.

1. Inleiding

De overheid neemt maatregelen om mensen met gezondheidsproblemen meer te integreren in de arbeidsmarkt. Hiertoe is sinds juli 1998 de Wet (re)integratie arbeidsgehandicapten (REA) in werking getreden. De hoofdelementen van de Wet Rea¹⁾ zijn:

- Verruimde en vereenvoudigde subsidiemogelijkheden, waardoor het voor werkgevers financieel aantrekkelijker wordt om arbeidsgehandicapten in dienst te houden of te nemen.
- Heldere en ruimere omschrijving wie – onder werknemers en werklozen – arbeidsgehandicapt is en voor wie dus de subsidiemogelijkheden gelden.
- Duidelijkere verantwoordelijkheidsverdeling tussen de diverse instellingen en organisaties op het terrein van reïntegratie en voortgang op de weg naar marktwerking bij de uitvoering van de sociale zekerheid.

Dit alles met het uiteindelijke doel reïntegratie van arbeidsgehandicapten te bevorderen en de WAO-instroom te verminderen.

Om de effectiviteit van de Wet Rea te kunnen beoordelen is het noodzakelijk om de arbeidsparticipatie van de groep arbeidsgehandicapten te monitoren. Hiertoe is op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid vanaf 2000 in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS een aantal vragen opgenomen waarmee de omvang en de arbeidssituatie van de groep arbeidsgehandicapten vastgesteld en in de tijd gevolgd kan worden. Een overzicht van de kerncijfers betreffende arbeidsgehandicapten uit de EBB is te vinden in de Monitor Arbeidsgehandicapten 2001 van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In dit artikel worden gegevens uit deze monitor beschreven en nader geanalyseerd.

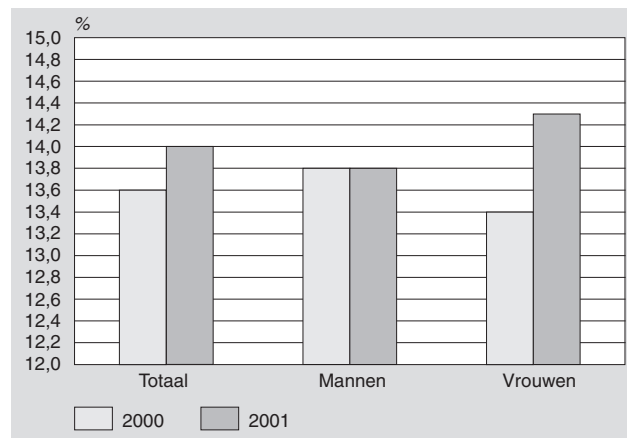
2. Toename arbeidsgehandicapten voor rekening van vrouwen

Een arbeidsgehandicapte is iemand die als gevolg van een langdurige aandoening, ziekte of handicap beperkt is in het uitvoeren of verkrijgen van werk (zie ook bijlage 1). In 2001 was 14,0 procent van de personen van 15–64 jaar arbeidsgehandicapt. Dit komt overeen met ruim 1,5 miljoen personen. In 2000 waren er minder arbeidsgehandicapten. Toen was 13,6 procent van de personen van 15–64 jaar arbeidsgehandicapt.

De toename kwam geheel voor rekening van vrouwen. Bij de vrouwen steeg het aandeel arbeidsgehandicapten van 13,4 procent in 2000 naar 14,3 procent in 2001. Deze toename van 50 duizend vrouwelijk arbeidsgehandicapten betrof vooral vrouwen van 45 jaar en ouder. In deze leeftijdsgroep nam het aantal vrouwen met een arbeidshandicap namelijk toe met 30 duizend. Zowel in 2000 als in 2001 was 13,8 procent van de mannen arbeidsgehandicapt.

Ook uit cijfers over het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen²⁾ blijkt dat de instroom van arbeidsgehandicapten vooral groot is onder vrouwen. De toename van het percentage arbeidsgehandicapten in de bevolking van 15–64 jaar komt dus in zijn geheel voor rekening van de vrouwen.

1. Arbeidsgehandicapten naar geslacht

3. Veel jonge vrouwen zijn arbeidsgehandicapt

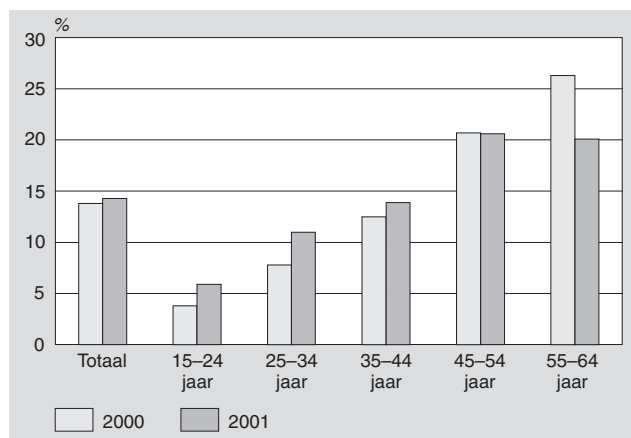
Mannen waren in 2001 minder vaak arbeidsgehandicapt dan vrouwen. Dat komt doordat met name veel jonge vrouwen arbeidsgehandicapt zijn. In de leeftijdsgroep 15–24 jaar was bijna 4 procent van de mannen arbeidsgehandicapt en bijna 6 procent van de vrouwen. Bij mannen en vrouwen van 25–34 jaar is het verschil nog groter; bijna 8 procent van de mannen en 11 procent van de vrouwen. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn in 2001 groter ten opzichte van 2000. Het percentage arbeidsgehandicapten onder mannen van 15–34 jaar is nauwelijks gewijzigd tussen 2000 en 2001. Bij de vrouwen in deze leeftijd is het percentage arbeidsgehandicapten gestegen tussen 2000 en 2001.

4. Oudere mannen vaker arbeidsgehandicapt dan oudere vrouwen

Naarmate mensen ouder worden, hebben ze vaker te maken met gezondheidsproblemen. Ze zullen daarom ook vaker arbeidsgehandicapt zijn. Het percentage arbeidsgehandicapten onder ouderen is dan ook veel hoger dan onder jongeren. Onder de 55–64-jarigen was dit percentage in 2001 ongeveer vijf maal zo hoog als onder de 15–24-jarigen.

Er zijn veel meer oudere mannen dan oudere vrouwen arbeidsgehandicapt. In de leeftijdsgroep 55–64 jaar was ruim 26 procent

2. Arbeidsgehandicapten naar leeftijd en geslacht, 2001

van de mannen en 20 procent van de vrouwen arbeidsgehandicapt. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met gegevens over personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Ook daaruit blijkt dat verhoudingsgewijs meer oudere mannen dan oudere vrouwen een WAO-uitkering ontvangen.

5. Helft arbeidsgehandicapten zijn laagopgeleiden

Laagopgeleiden zijn vaker arbeidsgehandicapt dan hoogopgeleiden. In 2001 was 18 procent van de laagopgeleiden arbeidsgehandicapt, onder hoogopgeleiden was dit slechts 9 procent. Absoluut gezien is de helft van het aantal arbeidsgehandicapten, namelijk 750 duizend, laagopgeleid. Deels wordt dit verklaard doordat ouderen gemiddeld lager opgeleid zijn dan jongeren en ouderen vaker

een arbeidshandicap hebben. Ook de bedrijfstakken waarin laagopgeleiden werken zijn van invloed. Ze werken vaker in bedrijfstakken waar relatief veel arbeidsgehandicapten voorkomen, zoals de landbouw en de industrie.

6. Niet-westerse allochtonen relatief vaak arbeidsgehandicapt

Niet-westerse allochtonen zijn vaker arbeidsgehandicapt dan autochtonen; respectievelijk 17 en 14 procent. Het aandeel niet-westerse allochtonen dat arbeidsgehandicapt is, is in 2001 met ruim 1 procentpunt gestegen ten opzichte van 2000. Vooral Turken zijn relatief vaak arbeidsgehandicapt; van hen was bijna een kwart arbeidsgehandicapt. Het hogere aandeel arbeidsgehandicapten onder niet-westerse allochtonen hangt samen met hun opleidingsniveau; zij zijn gemiddeld lager opgeleid dan autochtonen.

8. Veel arbeidsgehandicapten in de industrie en de gezondheids- en welzijnszorg

Arbeidsgehandicapten werken relatief vaak in de industrie en de gezondheids- en welzijnszorg. In 2001 werkte 18,5 procent van de arbeidsgehandicapten in de industrie. Van de totale werkzame beroepsbevolking werkte 14,8 procent in de industrie. Voor de gezondheids- en welzijnszorg zijn de percentages respectievelijk 15,9 en 14,1 procent. Binnen de zakelijke dienstverlening, de handel en de financiële instellingen werken relatief weinig arbeidsgehandicapten. In vergelijking met 2000 is het aandeel arbeidsgehandicapten in bijna alle bedrijfstakken gelijk gebleven. Alleen in het openbaar bestuur en bij de financiële instellingen is het percentage arbeidsgehandicapten gestegen. In de landbouw en visserij is het percentage arbeidsgehandicapten gedaald.

Tabel 1
Personen van 15-64 jaar naar arbeidshandicap en opleidingsniveau

	Totaal		Arbeidsgehandicapt	
	2000	2001	2000	2001
	<i>x 1 000</i>		%	
Totaal	10 723	10 801	13,6	14,0
<i>Opleidingsniveau</i>				
Laag	4 128	4 153	17,5	18,0
Middelbaar	4 217	4 260	12,1	12,7
Hoog	2 371	2 382	9,3	9,4

Tabel 2
Personen van 15-64 jaar naar arbeidshandicap en herkomst

	Totaal		w.v. arbeidsgehandicapt	
	2000	2001	2000	2001
	<i>x 1 000</i>		%	
Totaal	10 723	10 801	13,6	14,0
Autochtonen	8 760	8 767	13,3	13,5
Westerse allochtonen	997	1 011	14,1	15,7
Niet-westerse allochtonen w.o.	966	1 020	15,8	16,9
Turken	207	215	22,4	22,7
Marokkanen	171	177	19,0	17,9
Surinamers	215	221	17,5	17,0
Antillianen/Arubanen	76	83	9,8	15,7
Overig	297	324	9,7	12,6

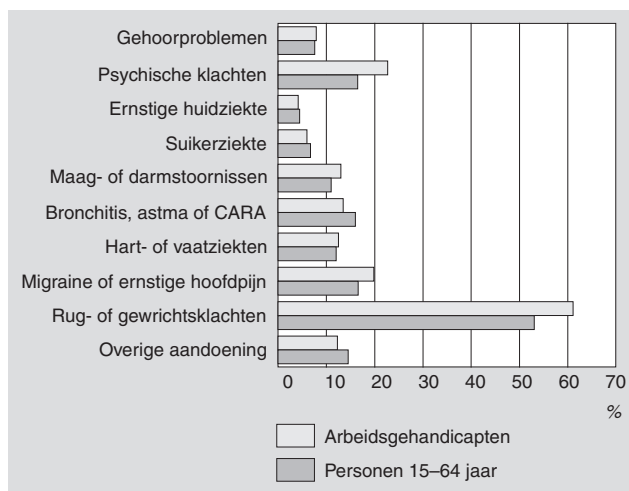
9. Rug- of gewrichtsklachten meest voorkomende aandoening

Zowel rug- of gewrichtsklachten als psychische klachten lijken in hoge mate belemmerend te zijn voor het uitvoeren of verkrijgen van werk. Van de arbeidsgehandicapten heeft 61 procent last van rug- of gewrichtsklachten. Dit zijn de meest voorkomende klachten onder arbeidsgehandicapten. Ruim 92 duizend arbeidsgehandicapten hebben hier mee te maken. Dit percentage is aanzienlijk hoger dan dat van de totale bevolking van 15–64 jaar met een aandoening. Van hen heeft 53 procent last van rug- of gewrichtsklachten. Mensen met rug- of gewrichtsklachten zijn dus oververtegenwoordigd onder de arbeidsgehandicapten.

Het verschil tussen mensen met een aandoening en arbeidsgehandicapten bestaat eruit dat de laatste groep door hun aandoening belemmerd wordt in het uitvoeren of verkrijgen van werk. Blijkbaar vormen rug- of gewrichtsklachten een sterke belemmering in het uitvoeren of verkrijgen van werk. Ook psychische klachten lijken sterk belemmerend te werken op de arbeidsmarkt. Van de arbeidsgehandicapten meldt 22,7 procent last te hebben van psychische klachten tegenover 16,5 procent van het totale aantal mensen met een langdurige aandoening. Ook mensen met psychische klachten zijn dus oververtegenwoordigd onder de arbeidsgehandicapten.

Een aantal andere aandoeningen zoals bijvoorbeeld “bronchitis, astma of CARA”, “suikerziekte” en “ernstige huidziekten” lijken in mindere mate belemmerend te zijn. Mensen met dergelijke aandoeningen komen onder arbeidsgehandicapten verhoudingsgewijs even veel of zelfs minder voor dan onder de bevolking van 15–64 jaar met een aandoening.

3. Personen van 15–64 jaar met langdurige aard naar soort langdurige aandoening ¹⁾

¹⁾ Respondenten kunnen meerdere aandoeningen opgeven, daardoor kan de som van de afzonderlijke aandoeningen hoger zijn dan 100 procent.

De aandoeningen van arbeidsgehandicapten laten in 2001 grotendeels hetzelfde beeld zien als in 2000. Wel is in 2001 het aantal arbeidsgehandicapten met hart- en vaatziekten toegenomen. Dit komt doordat het aantal mensen met hart- en vaatziekten in de bevolking van 15–64 jaar in die periode is toegenomen.

Technische Toelichting

Alle gegevens uit dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking).

Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

De cijfers over arbeidsgehandicapten van 2000 hebben alleen betrekking hebben op de periode april–december. De vragen naar arbeidsgehandicapten zijn namelijk in april 2000 aan de EBB toegevoegd. Uit analyse van de cijfers van 2001 is echter gebleken dat er geen sprake is van periode-effecten, zodat de cijfers van 2000 over arbeidsgehandicapten toch representatief zijn voor het gehele jaar. In het eerste, tweede, derde en vierde kwartaal van 2001 bedroeg het aandeel arbeidsgehandicapten respectievelijk 13,9, 14,3, 13,5 en 14,4. Ook de twaalf afzonderlijke maandcijfers van 2001 laten een constant beeld zien.

Arbeidsgehandicapten

Een arbeidsgehandicapte is iemand die als gevolg van een langdurige aandoening, ziekte of handicap beperkt is in het uitvoeren of verkrijgen van werk.

Noten in de tekst

- 1) Wevers, et al, 2001, blz 3.
- 2) LISV, 2001, blz 71.

Bijlage 1

Vraagstellingen

Ik noem een aantal ziekten en aandoeningen. Wilt u telkens zeggen of u last heeft van één of meer van deze ziekten of aandoeningen?

- Problemen met armen of handen, ook artritis, reuma en RSI
- Problemen met benen of voeten, ook artritis, reuma en RSI
- Problemen met rug of nek, ook artritis, reuma en RSI
- Migraine of ernstige hoofdpijn
- Hart- of vaatziekten
- Bronchitis, astma of CARA
- Maag- of darmstoornissen
- Suikerziekte
- Ernstige huidziekten
- Psychische klachten
- Gehoorproblemen
- Epilepsie
- Levensbedreigende ziekten zoals kanker, HIV, MS, Parkinson, etc
- Anders, namelijk

Wordt u hierdoor belemmerd bij het uitvoeren van uw werk?

- Sterk
- Licht
- Niet

Denkt u door uw gezondheid belemmerd te worden bij het verkrijgen van werk?

- Sterk
- Licht
- Niet

Literatuur

- SZW, 2003. Arbeidsgehandicapten 2001. Arbeidssituatie van mensen met langdurige aandoeningen. Doetinchem.
- SCP, 2002. Rapportage gehandicapten. Maatschappelijke positie van mensen met lichamelijke beperkingen of verstandelijke handicaps. Den Haag.
- Wevers, C.W.J., J.J.M. Besseling & EL de Vos, 2001. De realiteit. Integrale rapportage evaluatie Wet Rea. Doetinchem.